

Informace, recenze

NAPLE Forum – nová evropská asociace pro strategii rozvoje veřejných knihoven

Začátkem října 2002 se konala v Kodani první celoevropská konference o politice a službách veřejných knihoven (podle anotace „public library policy and services“).¹⁾ S podporou dánské vlády v době, kdy Dánsko předsedalo Evropské unii, ji uspořádal dánský Národní úřad pro knihovny (Bibliotheksstyrelsen – angl. Danish National Library Authority).

Z každé země byl pozván jmenovitě vždy představitel národní knihovnické asociace, jež má za cíl podporovat rozvoj veřejných knihoven, a dále vždy představitel té instituce, u níž se předpokládá zodpovědnost vůči veřejným knihovnám srovnatelná s autonomními knihovnickými instituty, pokud v některých zemích existují. Jde o ty instituce, které mají alespoň klíčový vliv, ne-li přímo formální pověření, na tvorbu strategie a politiky knihovnických služeb v dané zemi. Protože se však situace, statut a postavení „knihovnických institutů“ v různých zemích liší – jsou to někdy autonomní organizace s právní subjektivitou, někde organizační součástí např. národních knihoven, jinde zase oddělení ministerstev, použili pořadatelé pro souhrnné označení těchto institucí termín z oficiálního anglického překladu svého úřadu – „national library authority“. Po důkladné vysvětlující diskusi na konferenci bude zřejmě tento termín pro označení uvedených subjektů na mezinárodním poli obecně přijat – viz dále.

K rozhodnutí o uspořádání konference vedlo iniciátory přesvědčení, že bez ohledu na konkrétní podobu systému knihoven v různých zemích a nestejně cíle národních strategií se obecně považuje za žádoucí, aby veřejné knihovny byly schopny vyjít vstříc měnícím se informačním potřebám společnosti, jež se čím dál hlouběji vnitřně propojuje. Představa o roli knihoven se mění a jejich vzájemná spolupráce je zcela nezbytná. Cílem konference tedy bylo soustředit se zejména na působení knihoven na národní a nadnárodní úrovni. Globální pohled na působení knihoven má za cíl už dávno IFLA, a v evropském měřítku byl obsažen ve čtvrtém programu Evropské komise v rámci Telematika pro knihovny (např. projekt PUBLICA), ale i v pátém programu s projektem PULMAN. Rada Evropy koná mnoho užitečného v oblasti knihovnické legislativy. Existují příklady úspěšné mezinárodní spolupráce, např. mezi knihovnickými asociacemi v rámci EBLIDA, jež je nejširší evropskou platformou, dále pak mezi určitými kategoriemi knihoven v rámci LIBER (tzv. vědecké a odborné knihovny) či CENL (národní knihovny). Existují i dobré příklady dvoustranných platform: Anglo-skandinávská konference, semináře Sever – Jih, Holandsko-dánský dialog aj. Nicméně příležitost, ale i potřebu zabývat se systematicky spoluprací veřejných knihoven, jejich rolí a budouc-

ností obecně přináší také proces rozšiřování Evropské unie. Nastává čas vzájemně se informovat a začít systematicky spolupracovat na strategických a politických otázkách, hledat společného jmenovatele národních knihovnických „politik“ tak, aby nebránily, nýbrž otevíraly možnosti nadnárodní spolupráce a propojení.

Kodaňským setkáním byl poprvé učiněn pokus shromáždit zástupce těch institucí, které mají rozhodující úlohy a slovo při tvorbě národních strategií v oblasti knihovnictví a které mají ve svých zemích informační, koordinační a vzdělávací úkoly vůči knihovnám.

Konkrétně si kodaňská konference dala za cíl:

- informovat se vzájemně o současném stavu veřejných knihoven v Evropě
- předložit podněty pro další rozvoj služeb veřejných knihoven
- vymezit okruhy vhodné a žádoucí kooperace v nové Evropě
- vymezit a určit témata a oblasti dalšího výzkumu a analýz
- zrevidovat paradigma vztahující se k úkolu veřejných knihoven v tom smyslu, že se mají stát zejména:
 - prostorem pro všechny, tj. místem setkávání, sdílení kulturního dědictví místa, středem komunity
 - poskytovatelem informací podle demokratického principu a co nejnadhodnějším způsobem
 - institucí celoživotního vzdělávání

Konference samotná byla zářmována dvěma zásadními politickými projevy: úvodní přednášku měl dánský ministr kultury, závěrečnou pak ministr pro otázky uprchlíků, imigrantů a jejich integrace. Oba – každý ze svého aspektu – vysvětlili postoj dánské vlády i EU právě k roli veřejných knihoven a shodně potvrdili, že v národní i nadnárodní strategii rozvoje informační společnosti je působení veřejných knihoven bráno velmi vážně a též konkrétně začleněno.

V programu zazněly příspěvky převážně koncepčního charakteru, analyzující stav spolupráce v oblasti rozvoje a prosazování společných strategií veřejných knihoven, anebo informující o existujících iniciativách, na mezinárodní i národní úrovni.²⁾

Jedním ze základních dokumentů připravených jako podklad k jednání konference byla zpráva o průzkumu stavu veřejných knihoven v Evropě nazvaná „*The Public Library in the Electronic World*“.³⁾ Průzkum provedený Dánským Národním úřadem pro knihovny zahrnul 23 zemí a obecně zjistil, že většina z nich již má národní strategii, jež počítá s veřejnými knihovnami jako důležitými nástroji rozvoje informační společnosti. I když stupeň rozvoje knihovnictví je v jednotlivých zemích rozdílný, služby založené na využívání internetu se ve většině evropských zemí rozšiřují velmi rychle. Na druhé straně v zemích, kde neexistuje národní strategie pro oblast knihovnictví a informačních služeb, se rozvoj těchto služeb zřetelně opožďuje.⁴⁾

Účastníci konference přijali prohlášení k rozvoji veřejných knihoven v Evropě – viz český překlad v příloze.

Potřeba lepší spolupráce mezi evropskými veřejnými knihovnami byla již dlouho zřejmá. Proto skupina institucí nesoucích odpovědnost za veřejné knihovnictví původně ze čtyř evropských zemí (Irsko, Nizozemsko, Portugalsko a Dánsko) se dohodla na společném záměru a zorganizovala uvedené kodaňské setkání s hlavním cílem založit mezinárodní sdružení v tomto smyslu partnerských institucí. Toto sdružení by nemělo být konkurencí již existujícím evropským iniciativám a organizacím, ale spíše jejich doplněním. V situaci prudkého rozvoje informačních technologií a společenských proměn se chce ujmout úkolu koordinovat na celoevropské úrovni jednotlivé národní strategie, resp. povzbuzovat k jejich vytvoření tam, kde ještě chybějí.

Volně přeloženo se toto nové sdružení nazývá Asociace evropských národních úřadů a institucí pro veřejné knihovny, anglicky *National Authorities for Public Libraries in Europe – NAPLE* (podle dodatečného rozhodnutí se asociace bude prezentovat jako *NAPLE Forum*).

Shromáždění schválilo s připomínkami návrh statutu NAPLE Forum. V něm jsou kromě organizačních ustanovení podstatná zejména ustanovení o poslání, cílech a úkolech:

NAPLE Forum se definuje jako mezinárodní nevládní sdružení reprezentující zájmy národních knihovnických institutů v Evropě s cílem prosazovat principy a strategické záměry v politice veřejného knihovnictví. Členství je otevřeno pro všechny národní knihovnické instituty či jim nejbližší subjekty, které nesou odpovědnost za politiku a rozvoj služeb veřejných knihoven. Cíle NAPLE Forum jsou následující:

- informovat o aktuálním stavu veřejných knihoven v Evropě
- podporovat další rozvoj knihovnických služeb v jednotlivých státech
- odhalovat vhodné okruhy spolupráce v nové Evropě
- odhalovat témata a okruhy vzájemného budoucího výzkumu a poznávání
- podporovat rozvoj promyšlené evropské knihovnické politiky

NAPLE Forum si klade za úkol:

- prozkoumat současný stav, stupeň rozvoje a perspektivy politiky veřejných knihoven
- zlepšovat a prosazovat výměnu informací, výsledků a hodnocení v systémech veřejných knihoven v Evropě
- shromažďovat informace významné pro naplňování cílů NAPLE Forum a zprostředkovávat je všem členům sdružení
- ustavit a udržovat platformu pro aktivní konzultační činnost a diskusi mezi členy sdružení
- ustavit a udržovat platformu pro vzájemnou diskusi národních knihovnických institutů např. o zavádění přístupů a doporučení v knihovnické oblasti ze strany Evropské unie, Rady Evropy, UNESCO a dalších příbuzných mezinárodních institucí; je nutné diskutovat o odpovídajícím řešení takových úkolů jako jsou:
 - brány k veřejným informacím v novém prostředí – nové služby hybridní knihovny
 - nové vztahy a nové prostředí pro spolupráci s dalšími vzdělávacími, kulturními a sociálními institucemi a organizacemi

Ke členství v NAPLE Forum se přímo na kodaňském setkání přihlásili zástupci institucí z 23 zemí (včetně Česka – Národní knihovny). Byl zvolen přípravný výbor

z představitelů výše jmenovaných čtyř iniciátorů s doplněním zástupce z Velké Británie. Dánský Národní úřad pro knihovny se ujal funkce sekretariátu NAPLE Forum.

V následujících měsících připravil sekretariát webovou domácí stránku NAPLE Forum a zahájeno publikování elektronického ročního zpravodaje s velmi zajímavými informacemi o koncepcích a politice knihovnicko-informačních služeb v různých evropských zemích.⁵⁾

Příloha

Konference NAPLE, 3.–4. října 2002, Kodaň, Dánsko:

Prohlášení k rozvoji veřejných knihoven v Evropě

Představitelé evropských národních knihovnických institucí a asociací se zodpovědností za rozvoj veřejných knihoven se sešli ve dnech 3.-4. října 2002 v Kodani k diskusi o rozvoji veřejných knihoven v Evropě. Cílem je nalézt cesty, jak se vyrovnat s proměňujícími se potřebami uživatelů ve složitě strukturované společnosti propojené sítí a pomoci knihovnám nalézt odpověď na výzvy přesahující hranice jejich států a národních strategií.

Účastníci konference se na závěr shodli na prohlášení v následujícím znění:

1. Veřejné knihovny jsou významné a nezastupitelné instituce poskytující demokratickým způsobem přístup k informacím komukoli. Propojeny v síti, vynaloží veškeré úsilí pro zahrnutí všech občanů, ať už jsou jakkoli rozdílní, mezi uživatele svých služeb a budou jim poskytovat snadno a jednoduše dostupné informace v různých podobách, podle jejich individuálních potřeb.
2. Veřejné knihovny jsou prostorem pro všechny. Jsou místem setkávání pro mladší i starší generaci, pro lidi s různými zázemími i původem. Veřejné knihovny tvoří zónu kulturního dědictví, které sdílejí se všemi lidmi daného společenství. Veřejná knihovna je v místním společenství vhodným bodem, veřejným místem, kde se mohou lidé bez obav setkávat a vyměňovat si myšlenky a informace a utvářet si tak názor, v podnětném prostředí výstav a kulturních programů.
3. Veřejné knihovny shromažďují a uchovávají kulturní dědictví aktivním způsobem: zpřístupňují je všem a pomáhají tak vzdělávání, zprostředkovávají příjemné prožitky, podněcují veřejnou diskusi o kulturním dědictví ve vší jeho různosti.
4. Veřejné knihovny jsou střediskem celoživotního vzdělávání. Poskytují lidem každého věku informace, myšlenky a prameny pro studium, rozšiřují jim horizont, posilují jejich sociální dovednosti a schopnosti, pomáhají k růstu znalostí a kulturního vkusu.
5. S cílem vyhovět vzrůstající poptávce ze strany uživatelů vytvářejí veřejné knihovny brány k veřejným informacím v nové podobě; nabízejí nové služby v rámci hybridní knihovny, spojující tradiční a digitální zdroje s ohledem na uživatele.
6. Za tímto účelem vstupují veřejné knihovny do nových vztahů a nových forem spolupráce s dalšími vzdělávacími, kulturními i společenskými institucemi a organizacemi.
7. Rostoucí spolupráce mezi knihovnami a dalšími příbuznými institucemi, které poskytují služby evropskému obyvatelstvu v celé šíři, vyžaduje rozvoj standardů, posilování kompatibility a síťového propojení, s cílem umožnit výměnu a poskytování služeb na mezinárodní úrovni.

Současné úsilí o rozšíření Evropské unie a obecně stále vzrůstající celoevropská spolupráce urovnává cestu pro diskusi o veřejných knihovnách, o jejich roli a budoucnosti v širším měřítku. Diskuse se soustřeďuje na potřebu spolupráce v záležitostech knihovní politiky, modelování a výzkumu, vzájemné inspirace a výměny zkušeností.

Národní knihovnické instituce a asociace se zodpovědností za rozvoj veřejných knihoven budou pracovat na pevně podložené a promyšlené knihovní politice v Evropě, která bude ku prospěchu všem jejím obyvatelům.

K dosažení tohoto cíle se evropské instituce vyzývají k podpoře této evropské diskuse o knihovnách.

Podpora se může projevovat následujícím způsobem:

- zdůrazňování principu svobodného přístupu k informacím a svobodného vyjadřování jako základního práva, uvádění tohoto práva do souvislosti s veřejnými informačními službami a veřejnými knihovnami, podpora politiky směřující k odstraňování obtíží a překážek v přístupu k informacím i v jejich poskytování
- podpora výměny informací o knihovní politice a dobrých příkladech z praxe v jednotlivých zemích
- podpora a financování inovativních přeshraničních projektů veřejných knihoven v Evropě, kde by kritériem mělo být očekávání výsledků přínosných pro evropské občany a jejich knihovny
- podpora výměnných programů pro knihovníky v rámci Evropy zaměřených na evropské knihovnictví, včetně nových dovedností, rozšíření kulturních a sociálních znalostí a mezinárodního rozhledu
- podpora průzkumů a studií o problematice veřejných knihoven a aspektu působení veřejných knihoven v rozvoji informačního, kulturního a vzdělávacího sektoru v evropských společnostech
- podpora investování a udržování infrastruktury a inovací nezbytných pro veřejné informační a knihovnické služby

Poznámky:

- 1) European Public Libraries in development : European Policy for Public Libraries. Copenhagen 3.-4. October 2002; viz <http://www.bs.dk/naple/index.htm>
- 2) viz <http://www.bs.dk/naple/programme.htm>
- 3) The Public Library in the Electronic World : Draft Report : A Survey initiated by NAPLE / by Niels Ore Pors. Copenhagen : The Danish National Library Authority, 2002. 32 s.; viz http://www.bs.dk/naple/naple_report.pdf, tištěná verze uložena v Knihovně knihovnické literatury NK ČR
- 4) Zkrácená verze zprávy v češtině „Veřejné knihovny v digitálním světě“ viz http://www.nkp.cz/o_knihovnách/mezinarodni_doporuceni.htm; tištěná verze uložena v KKL
- 5) http://www.naple.info/newsletter_1.pdf

Přeložil a upravil Vojtěch Balík